

JASPERSOV POKUŠAJ REHABILITACIJE IDEJE UNIVERZITETA¹

Apstrakt: Autor se bavi razmatranjem Jaspersovog shvatanja krize i razaranja ideje univerziteta i njegovim pokušajima da u svojim radovima iz 1923. godine i 1945. godine izvrši rehabilitaciju ove ideje. Autor pokazuje da se Jaspers u svom razmatranju ideje univerziteta oslanja na premise izvedene iz implicitne sociologije nemačkog idealizma. Za Jaspersa su institucije forme objektivnog duha koje mogu da funkcionišu samo dotle dok u živoj formi ovapločuju ideju koja joj je inherentna. Čim je napusti duh, institutacija se okamenjuje u nešto što je samo mehaničko, poput organizma bez duše, koji se raspada u mrtvu materiju.

Ključne reči: *ideja univerziteta, institucija, kriza, obrazovanje, vaspitanje, filozofija.*

Ove godine navršavaju se dva veka od osnivanja Berlinskog univerziteta (1809)² koji je koncipiran u duhu akademskih i pedagoških principa modernog građanskog društva. Učešće u razvijanju teorijske koncepcije ovog univerziteta uzeli su najznačajniji duhovi nemačkog naroda, krajem 18. i početkom 19. veka, među kojima su svoj najveći doprinos dali Kant (Kant), Fichte (Fichte), Herbart (Herbart), Gete (Goethe), Šiler (Schiller), Hegel (Hegel) i Šeling (Scheeling), a glavni inicijator i realizator ove ideje univerziteta bio je

¹ Članak je nastao u okviru naučnoistraživačkog projekta Instituta za filozofiju i društvenu teoriju u Beogradu, pod naslovom *Regionalni i evropski aspekti integrativnih procesa u Srbiji: civilizacijske pretpostavke, stvarnost i izgledi za budućnost* koji finansira Ministarstvo nauke i zaštite životne sredine republike Srbije (br. 149031).

² Razlozi koji su uticali na osnivanje Berlinskog univerziteta, po mišljenju nekih istraživača, nisu bili samo obrazovne i pedagoške prirode. Karl R. Popper, u svojoj veoma uticajnoj knjizi, *Otvoreno društvo i njegovi neprijatelji*, imajući u vidu politički kontekst u kojem je osnovan Berlinski univerzitet, ističe da je „Berlinski univerzitet ustanovljen samo pod uticajem napoleonskih ratova i sa idejom, kako je kralj rekao, „da država mora zameniti intelektualnom hrabrošću ono što je izgubila u fizičkoj snazi“ (Popper 1993: 73; up. Bazala 1980: 73).

Vilhelm fon Humbolt (Vilhelm von Humboldt), poznati nemački naučnik i ministar prosvete, po čijem imenu je i koncepcija modernog univerziteta dobila svoje ime.

Ideja univerziteta čiji se koreni nalaze još u obrazovnim ustavovama antičke Grčke dostigla je svoj najrazvijeniji oblik tek u modernom dobu. Tačnije, početkom 19. veka buran razvoj nauke doveo je do pojave mnoštva novih naučnih disciplina. To je izazvalo osnivanje novih fakulteta, što je uticalo na promenu srednjovekovne koncepcije univerziteta koju su činila tri viša i jedan niži fakultet. Srednjovekovni univerzitet u 19. veku doživeo je pod uticajem Humboltovе ideje univerziteta bitnu transformaciju. Posle Humboltovе reforme, univerzitet nije više, kao u srednjem veku, predstavljao konfesionalnu obrazovnu instituciju, već je postao mesto sekularnog univerzalnog obrazovanja. Tako reformisan univerzitet je doživeo buran razvoj i postao ključna ustanova, ne samo obrazovanja shvaćenog u „emfatičnom smislu,³ već i mesto slobodnog vaspitanja i institucionalni obrazac modernog oblika života.

Slobodan razvitak nauke, koji je omogućen zahvaljujući autonomiji univerzitske nastave, ubrzo je, međutim, doveo do sporu između predstavnika prirodnih i duhovnih nauka, koji su se sukobljavali oko mesta u hijerarhiji fakultetskih naučnih disciplina. Ova napetost, privremeno je splasnula uključivanjem novih nauka u okvire akademskih disciplina.

Pokušaji reforme univerziteta bili su, međutim, privremenog karaktera, jer nisu mogli da reše krizu najviše evropske obrazovne ustanove. Prvi ozbiljniji znaci krize, koji su najavili opadanje Humboltovе ideje univerziteta pojavili su se već u drugoj polovini 19. veka, a do njene kulminacije došlo je sredinom prve polovine XX veka, kada je univerzitet izgubio svoju autonomiju i stavljen u službu nacističke ideologije.⁴

³ Habermas 1980: 364.

⁴ „Jedna od replika zagovornicima starog normalnog poretku razotkriva se bez zazora kako Hajdeger u stvari zamišlja odnos univerziteta i države: predvojnička obuka ne može biti gubitak vremena za univerzitet, jer to nije ni za državu, što znači da se univerzitet potpuno utapa u vojni program države. Ovakvo rezonovanje je, naravno, sasvim oprečno Humboltovom shvatanju prema kome država u svim stvarima treba da se povlači u odnosu na univerzitet izuzev u velikodušnom finansiranju. U svom govoru Hajdeger, dakle, potpuno obrće onaj odnos koji je za nemačke univerzite te važio još od osnivanja Berlinskog sveučilišta 1809. godine...“ (Žunjić 1992: 39).

Ipak, treba reći da su i pre i posle dolaska nacista na vlast, na različite aspekte krize evropskih nauka i ideje univerziteta upozoravali znameniti predstavnici nemačkog akademskog života: Veber⁵ (Weber), Huserl⁶ (Husserl), Šeler⁷ (Scheler) i dr. Među onima koji su u tom periodu na temeljan način pokušali da u kontekstu „krize duha vremena,“ preispitaju uzroke opadanja ideje univerziteta, bio je i filozof Karl Jaspers (Karl Jaspers).

Filozofska karijera Karla Jaspersa (1883–1969) u pravom smislu započela je kada je 1921. godine bio pozvan da preuzme katedru za filozofiju u Hajdelbergu, na univerzitetu koji je svoj procvat doživeo u 19. veku. Kao univerzitetski nastavnik Jaspers je već posle Prvog svetskog rata, kako kaže u svojoj *Filozofskoj autobiografiji*,⁸ pokušao da u svom spisu *Ideja univerziteta* rasvetli humboldtovski smisao ideje univerziteta. Naslov za svoj spis, Jaspers je pozajmio od kardinala Njumana, (Newmana) čija je rasprava, *Ideja univerziteta* (1856) dugo bila jedna od ključnih knjiga o visokom obrazovanju. Međutim, za razliku od Njumana,⁹ sam izraz *ideja*, kod Jaspersa, treba shvatiti u kantovskom smislu, budući da on ne govori o stvarnom univerzitetu kakav postoji, već „ideja“ za njega predstavlja uzor koji bi, kako on kaže, trebalo neprestano da nadahnjuje duh profesora i studenata. Prema Jaspersu univerzitetski život nikada ne sme da bude zadovoljan onim što jeste, već „ideja univerziteta,“ kantovskim rečnikom rečeno, treba istovremeno da bude regulativni i konstitutivni princip, cilj kojem se stremi.

Za vreme Drugog svetskog rata, Jaspers nije predavao na univerzitetu, jer su ga, već 1937. godine nacističke vlasti udaljile s univerziteta, pod optužbom da je „obrukao rasu“ ozrenivši se Jevrejkom. Kada je 1945. godine Hajdelberg oslobođila američka vojska, ponovo je zauzeo mesto za katedrom, i istovremeno izabran za rektora Univerziteta. U izmenjenim političkim i duhovnim prilikama, suočen s problemom obnove ideje univerziteta, čije su temeljni principi bili potpuno devastirani u doba nacističke vlasti,¹⁰ Jaspers je odlučio da

⁵ Weber 1998.

⁶ Huserl 1991: 18.

⁷ Scheler 1976: 85–119; up. Šeler 1985: 187–212.

⁸ Jaspers 1987: 59–70.

⁹ Up. tekst na www.newmanreader.org/works/idea/index.html

¹⁰ O dešavanjima na nemačkim univerzitetima u doba nacizma pogledati izvrsnu i dokumentovanu filozofsku analizu u knjizi Žunjić 1992.

napiše novu verziju knjige *Ideja univerziteta*, s namerom da „dopri-nese ponovnom uspostavljanju univerziteta, u njegovom punom do-stojanstvu“.¹¹

Iako je Jaspers, već početkom dvadesetih godina XX veka, upozoravao na gašenje Humboldtove ideje univerziteta, njegov spis iz 1945. godine pokazuje da je on, posle završetka Drugog svetskog rata, još uvek verovao da je u jednom modifikovanom obliku, moguća obnova ove ideje. Svoj filozofski projekat o rehabilitaciji Humboldtove ideje univerziteta, u novim političkim i društvenim okolnostima, Jaspers je video kao kritičko preispitivanje ključnih pretpostavki jedne od najznačajnijih institucija moderne evropske duhovne istorije.

Na samom početku ovog razmatranja, bitno je napomenuti, da univerzitet, koji za Jaspersa predstavlja hram moderne nauke, ne stoji izolovano od razvoja države i društva. Taj odnos nemački filozof, definiše kao stanje stalne i višestruke napetosti, koje je posledica ne samo promenljive društvene, političke i kulturne stvarnosti, već i obrazovnih i pedagoških idealova vremena. Bez obzira na to što univerzitet teži da sačuva i proširi svoju autonomiju, suprotstavlja-jući se različitim oblicima pritiska, on, ipak, zavisi od društvene sre-dine u kojoj vrši svoju naučnu i duhovnu misiju. Iako je za ostvare-nje delatnosti univerziteta od suštinskog značaja tip njegovog ustrojstva, po Jaspersu, ništa manju važnost nema ni karakter zajed-nice profesora i studenata koja čini duh univerziteta. Stoga, u razma-tranju ideje univerziteta, Jaspers posebnu pažnju posvećuje organi-zaciji rada, načinu predavanja oblicima komunikacije između studenata i njihovih nastavnika i analizi kriterijuma i procedura za izbor nastavnika i prijem studenata na univerzitet.

U toku dva protekla veka, Humboldtova ideja univerziteta ima-la je izuzetno veliki uticaj i postala je sastavni deo globalnog sistemu obrazovanja. Ona je stekla status glavnog pedagoškog modela organizacije visokoškolskog obrazovanja ne samo u Nemačkoj i Evro-pi, već se, u manjem ili većem obimu, proširila na sve kontinente. Dugo vremena smatralo se najvećim kulturnim prestižem izgradnja

¹¹ „U prvom boroju časopisa *Die Wandlung*, koji su posle Drugog svetskog rata pokrenuli Karl Jaspers i Alfred Veber, Dolf Sternberger i Aleksander Mičerlih, objavljen je tekst govora koji je Jaspers održao 1945. godine, kada je napuštajući unutrašnju emigraciju, prihvatio da se vrati na katedru za filozofiju na obnovljenom Univerzitetu u Hajdelbergu. Up. Prevodiočevu napomenu o nameri, u Jaspers 2003: 180; up. i Habermas: 1997 i 1998: 29.

visokoškolskih ustanova prema načelima Humboltove pedagoške doktrine. Takvom cilju stremila je tokom celog XIX veka i srpska akademska, kulturna i politička elita. Posle niza peripetija Kraljevina Srbija uspela je da 1905. godine, pre nekih zapadnoevropskih zemalja,¹² reformiše svoju Veliku školu u moderni univerzitet, koji je po nivou obrazovanosti svog naučnog kadra i naučnim planovima svojih fakulteta, bio ustrojen prema idejama modernih evropskih univerziteta koji su baštinili humboldtovsku ideju univerziteta¹³.

Međutim, u burnoj istoriji XIX i XX veka ova uticajna konцепција univerziteta, pored visokog uspona, imala je i trenutke dubokog posrnuća, koji su se odvijali u nepravilnim ciklusima. Kriza ideje univerziteta bila je izazvana političkim promenama savremenog društva, ali i problemima koji su imanentni prirodi samih institucija i obrazovnih ustanova. U ovom radu, pokušaćemo na primeru Jaspersovih razmatranja ideje univerziteta, da ukažemo na ključna pitanja s kojima se u XX veku suočavaju institucije visokog obrazovanja i koji su to politički, duhovni, i pedagoški problemi koji karakterišu instituciju univerziteta zasnovanu na Humboldtovim pedagoškim principima.

Kao uvod u razmatranje Jaspersovog shvatanja ideje univerziteta, poslužiće nam njegova biografska razmišljanja, u kojima on govori o duhovnim i političkim okolnostima koje su dovele do krize ove ideje i motivima zbog kojih je pokušao da reafirmiše ideju univerziteta. „Dvaput, odmah posle prvog i posle drugog svetskog rata, objavio sam rad *Ideja univerziteta* s namerom da u većoj meri razjasnim tu ideju samom sebi, ali i studentima i docentima.“¹⁴ Odmah na početku razmatranja treba istaći da motivi Jaspersovog bavljenja idejom univerziteta posle Prvog i posle Drugog svetskog rata imaju dosta sličnosti, ali i bitnih razlika. To se vidi iz njegove sledeće napomene: „Godine 1946. taj rad – noseći isti naslov, ispunjen istim duhom, ali prerađen i ponovo napisan¹⁵ – objavljen je da bi poslužio

¹² Kraljevina Srbija dobila je moderni univerzitet dve godine pre Belgije. Up. Đurović 2004: 16.

¹³ „Potpunu sliku o modernosti strukture Beogradskog univerziteta dobijamo tek kad je poređimo sa Berlinskim univerzitetom“, (Đurović 2004: 701).

¹⁴ Jaspers 1987: 59.

¹⁵ Da bi naglasio da je reč o bitno izmenjenoj raspravi, Jaspers ističe da svoju raspravu o „*Ideji univerziteta* iz 1945. godine, ne smatra drugim izdanjem, niti pu-kom prerađom svog spisa iz 1923. godine, već novim nacrtom ideje univerziteta, koji je nastao na osnovu iskustva dveju poslednjih ratnih decenija. Po sopstvenom

obnovi nemačkog univerziteta“ (Jaspers 1987: 60) Bitna novina u Jaspersovoj raspravi o ideji univerziteta iz 1945. godine jeste u tome što je sada, pored krize ideje univerziteta, izazvane razvitkom novih naučnih disciplina, uključeno i razmatranje problema obnove nemačkog univerziteta koji je za vreme nacizma doživeo potpuni sumrak.¹⁶ Iako konstatiše da je oba puta, njegova „reč ostala bez odjeka,“ Jaspers, ipak, bez rezignacije, ističe da je u svojim raspravama pokušao da reafirma „duh velike nemačke obrazovne tradicije“ verujući da će time doprineti „preporodu ideje univerziteta“. ¹⁷

U razmatranju ideje univerziteta, Jaspers polazi od teze da „budućnost savremenog univerziteta počiva na obnovi njenog izvornog duha.“¹⁸ Obnova ideje univerziteta za Jaspersa predstavlja urgencnu potrebu, jer je univerzitet i kao ideja i kao institucija krajem XIX veka počeo da tone u krizu, a u prvoj polovini XX veka doživeo svoj najdublji pad. Vidljivo je, međutim, da Jaspers u svojoj raspravi, pravi razliku između institucionalne, intelektualne i moralne destrukcije univerziteta koja se odvijala tokom dvanaestogodišnje vladavine nacističkog režima u Nemačkoj.

Glavni uslov za izlazak iz krize univerziteta, Jaspers vidi u kritičkom preispitivanju temeljnih principa tradicije nemačkog visokog obrazovanja, što ima sudbinski značaj, ne samo za budućnost nemačkih visokoškolskih institucija, već se tiče i budućnosti nemačkog duhovnog života uopšte.

U uvodnom delu rasprave, Jaspers ističe da je glavni zadatak univerziteta da u „zajednici istraživača i učenika traži istinu“ (Jaspers 2003: 9). Po svom unutrašnjem institucionalnom ustrojstvu univerzitet predstavlja korporaciju koja ima „sopstvenu samoupravu sposobnu da vodi sopstveni život, koji država ne sme da ugrozi“ (Jaspers 2003: 9). Drugim rečima, univerzitet, prema Jaspersu, treba da predaje istinu nezavisno od želja i uputstava kojima se pokušava ograničiti njegova autonomija.

Po Jaspersovom mišljenju, student na univerzitetu ne treba samo da sluša predavanja, nego treba da učestvuje u istraživanju i na

priznanju, Jaspers je u novoj raspravi upotrebio „samo pojedina mesta iz svog starog spisa.“ Jaspers 2003: 7.

¹⁶ Up. Žunjić 1992.

¹⁷ Jaspers 1987: 60. Up. Kamuf 1999: 86–110.

¹⁸ Jaspers 2003: 7.

taj način stekne naučno obrazovanje koje će opredeliti njegov život.¹⁹ Da bi studenti postali samostalni i samoodgovorni istraživači koji kritički slede svoje nastavnike, neophodno je da institucija univerziteta omogući i da neguje slobodu učenja i naučnog rada.

Važnu društvenu ulogu univerziteta kao obrazovne institucije Jaspers vidi u tome što on predstavlja „mesto na kojem društvo i država omogućuju da se razvija najjasnija svest doba.“ (Jaspers 2003: 9) Budući da univerzitet kao obrazovna institucija treba presudno da utiče na budućnost društva, on mora omogućiti nastavniciма i studentima, da neometano slede svoj glavni cilj, koji, po Jaspersu, predstavlja traganje za istinom. (Jaspers 2003: 9)

Međutim, Jaspers ističe da država treba posebno da brine o univerzitetu, jer je to institucija na kojoj se stiču temeljna znanja i veštine koje su neophodne za obavljanje državnih poslova. Osnovna prepostavka jeste da istraživanje istine ima poželjne posledice za obavljanje tih zanimaњa, ne samo zahvaljujući rezultatima nauke, nego, pre svega, zahvaljujući obrazovanju koje se stiče na univerzitetu. Ali čak i ako bi to bilo sumnjivo, čovekova temeljna volja jeste da se po svaku cenu odvazi na bezgranično traganje za istinom. Jaspers napominje da univerzitet ima svoje realne ciljeve, koji se, međutim, mogu postići samo „uzletom duha koji prekoračuje svekoliku realnost“ (Jaspers 2003: 10).

U duhu svoje filozofije egzistencije, Jaspers smatra da istinu²⁰ nije moguće jednoznačno definisati, već se ona može samo prepoznati u životu univerziteta na kome se ostvaruje „izvorno htenje znanja.“ Osobenost univerzitetskog obrazovanja predstavlja, po Jaspersu, „žudnja za znanjem, koju karakteriše poseban metodički način mišljenja i samokritike kao vaspitanja za objektivnost, prožet iskustvom o granicama znanja i pravog neznanja.“²¹

Specifičnost izvornog htenja znanja, shvaćenog u Jaspersovom smislu, jeste u tome što se ono odnosi na saznanje celine. Stoga, po Jaspersu, univerzitet čini zajednicu ljudi ujedinjenih u jednu instituciju koja „pomoći nauke istinu traže i predaje“ (Jaspers 2003: 11). Budući da se do istine dolazi uspomoć nauke, Jaspers smatra da je istraživanje osnovna briga univerziteta. Međutim, pojам istine,

¹⁹ Jaspers 2003: 9.

²⁰ Jaspers 1973: 60–86.

²¹ Jaspers 1973: 10; up. Čičovački 2005.

shvaćen u Jaspersovom smislu, širi je od samog pojma nauke i obuhvata sveobuhvatno čovekovo bivstvo.

Pošto istina treba da se predaje, Jaspers iz tog zaključuje da je nastava drugi zadatak univerziteta. Međutim, predavanje pukih znanja i veština nije, po Jaspersovom mišljenju, dovoljno za shvatanje istine. U duhu svoje filozofije egzistencije, on smatra da predavanje zahteva istraživanje celine čovekovog bića. Prema Jaspersu to je obrazovanje (vaspitanje), koje predstavlja smisao nastave i istraživanja. Stoga, za Jaspersa na istinski način odrediti ideju univerziteta, znači moći orijentisati se prema određenom idealu obrazovanja, kojem realnost može samo da se približava.

Svoje određenju ideje univerziteta, Jaspers sažima u tri tačke: 1) duhovni život, 2) zadatak univerziteta i 3) prepostavke za postojanje univerziteta. Da bi se razumela ideje univerziteta, Jaspers smatra da je prethodno neophodno razjasniti značenje pojma duhovni život, koji za njega predstavlja srž same institucije univerziteta „i, pre svega, suštinu nauke“ (Jaspers 2003: 13). Nauku Jaspers definiše kao metodski oblik saznanja čiji je sadržaj uverljiv, izvestan i opštevažeći. U svojoj definiciji nauke Jaspers naglašava tri fundamentalne karakteristike naučnog znanja: 1) metodsku svest, 2) izvesnost naučnog znanja 3) i univerzalni krakter naučnih uvida.

Na prvi pogled, čini se, da određenje naučnog znanja nije u skladu s Jaspersovom tvrdnjom o njegovoj relativnosti. Međutim, relativnost naučnog znanja, shvaćena u Jaspersovom smislu, nije u suprotnosti s njegovim principom o opštem važenju naučnih istina. Iz prostog razloga što se istraživanje ne bi nalazilo u njemu pripadnom kretanju ako bi uverljivo znanje bilo absolutno znanje (Jaspers 2003: 16).

Ključno u Jaspersovom poimanju nauke jeste to da nijedna nauka ne operiše prepostavkama koje važe absolutno. Osnovnu karakteristiku moderne nauke Jaspers vidi upravo u relativizaciji njenih prepostavki i ugledanje na metode moderne matematičke i prirodne nauke. Ono što je kao podsticaj stajalo iza tih otkrića, temeljilo se kao univerzalna naučnost u obliku koji do tada još nije postojao u svetu (Jaspers 2003: 19).

Razjašnjavajući pojам nauke, Jaspers ističe da se u modernoj nauci promenio koncept univerzalnosti. Za razliku od antičkog pojma univerzalnosti, u čijoj se osnovi nalazi slika zatvorenog kosmo-

sa, dotle „pojam univerzalnosti nauke novog doba, nije zasnovan na sistematskom znanju o celini ... već u otvorenosti u svim prvcima“ (Jaspers 2003: 19-20).

Posmatrajući iz svoje egzistencijalističke perspektive, Jaspers ukazuje na ograničavajuće aspekte moderne nauke koji se moraju imati u vidu. Ključno ograničenje modrene nauke Jaspers vidi u tome što ona ne predstavlja saznanje bivstva. Mereno egzistencijalističkim merilima moderno naučno znanje, po njegovom mišljenju, uvek ostaje partikularno (Jaspers 2003: 22). Bitno ograničenje naučnog saznanja, Jaspers vidi i u tome, što ono ne pruža ciljeve za život. Štaviše, nauka, po Jaspersu, nije u mogućnosti da da odgovor na pitanje o svom vlastitom smislu.

Bekonov pokušaj, da suštinu moderne nauke opravda njenim utilitarističkim aspektima, Jaspers smatra nedovoljnim, jer se pokazuje da tehnička primena naučnih saznanja ima svoje granice. Glavni nedostatak Bekonovog argumenta, Jaspers vidi u tome, što princip korisnosti, ne može biti neposredni podstrek za velika utemeljujuća otkrića. U Jaspersovoj viziji moderne nauke, duh istraživanja i svrhoviti duh pronalaženja, suštinski su različiti. Ipak, Jaspers time ne osporava u potpunosti smisao Bekonovog argumenta, već samo nastoji da odredi njegove granice. Po njegovom mišljenju, na razvoj nauke mnogo više utiče izvornost htenja znanja, nego korisnost. Iz toga on izvodi zaključak da je od korisnosti nauke izvornija ljudska radoznalost (Jaspers 2003: 24).

Da bi distinkcija između naučnih i nenaučnih pristupa u ispitivanju istine bila validna, Jaspers smatra da je neophodno odrediti šta ne spada u pretpostavke nauke? Po njegovom mišljenju, na prvom mestu, to je dogmatski formulisan pogled na svet. Međutim, pošto se nauka ne može prepustiti samoj sebi, njoj je potrebno vođstvo koje je presudno za njeno ostvarivanje. Stoga Jaspers smatra da je od izuzetne važnosti odrediti poreklo tog vođstva i smisao koji ono daje nauci.

Budući da, suštinski podstrek za nauku ne može biti ni korist za druge svrhe niti samosvrha, Jaspers smatra da vođstvo nauke mora doći iznutra, iz temelja same nauke, ili iz izvora koji obuhvata svekoliku nauku i predstavlja bezuslovno htenje znanja celine. Nauka kao uslov svekolike istinoljubivosti, rasvetljava obmane, pruža maksimum jasnoće o situaciji, neguje naučno držanje i način mišlje-

nja. Naučno držanje, Jaspers određuje kao „spremnost za prihvatanje svake kritike, čak, i one neopravdane“. To je, po njegovom mišljenju, glavni uslov naučnog života u kojem pojma kritike ima status fundamentalnog principa.

U svom određenju nauke, Jaspers nastoji da rasvetli njen temelj i njen cilj. Međutim, po njegovom mišljenju, do tog fundamentalnog uvida ne možemo doći pomoću naučnih metoda, već samo zahvaljujući filozofskim istraživanjima, bez kojih nauka ostaje prazna i besmislena.

U kontekstu svoje koncepcije filozofije egzistencije, Jaspers, na koncizan način, daje određenje njenih ključnih pojmoveva: duha, egzistencije i uma. Ovi pojmovi, po Jaspersu, čine ono sveobuhvatno iz kojeg i u kojem živimo. Drugim rečima, duh je moć ideja; egzistencija je ozbiljnost bezuslovnog s obzirom na transcendenciju; a um je sveotvorenost suštine.

Prema Jaspersu „egzistencija nosi duhovni život zahvaljujući bezuslovnoj odluci. Bez te odluke, sve postaje igra uživalačkog posmatranja u neobaveznom intelektualnom kretanju i estetskom držanju. Smisao činjenja, koji se ne može objektivisati, pojavljuje se u izvesnosti pojedinačnog sopstva. Sopstvo je svesno sebe s obzirom na transcendenciju zahvaljujući kojoj jeste. Ideje nalaze svoj put kad im stvarnost egzistencije daje snagu“ (Jaspers 2003: 38).

Jaspersovo određenje obrazovanja kao stečenog znanja, ne treba shvatiti kao puko usvajanje rezultata nauke. Obrazovanim čovekom, Jaspers smatra pojedinca koji je oblikovan prema određenom istorijskom i kulturnom idealu. Za takvog čoveka može se reći da predstavlja celinu načina, vrednovanja, govorenja i sposobnosti koje su postale njegova druga priroda.

Po svom duhovnom rangu, stav naučnosti, za Jaspersa ima viši status od pukog stručnog znanja i stručnog umeća. Osnovnom odlikom naučnosti Jaspers smatra sposobnost da se, subjektivna vrednovanja suspenduju u korist objektivnog saznanja i da se od sopstvene volje otkloni pogled u korist nepristrasne analize činjenica. Drugim rečima, stav naučnosti, shvaćen u Jaspersovom smislu, omogućava da se suspenzijom vlastitog subjektivizma prevaziđe fanatizam i slepilo (Jaspers 2003: 41).

Glavni zadatak univerziteta jeste razvoj nauke, koji, po Jaspersu, sadrži tri momenta: istraživanje, nastavu i obrazovanje

(vaspitanje). Po njegovom mišljenju, ovi zadaci iz analitičkih razloga mogu se razmatrati odvojeno, ali, oni, ipak, po svojoj prirodi čine neraskidivo jedinstvo. U realizaciji ovih zadataka, za Jaspersa, ključno mesto pripada komunikaciji, koja treba da omogući razmenu duhovnog iskustva između pripadnika akademske zajednice.

Bez obzira na disciplinarnu podjelenost nauka, one, po Jaspersovom mišljenju, treba na univerzitetu da čine celinu. Univerzitet kao institucija raščlanjen je tako da reprezentuje ukupnost svih nauka. Iako svaki student dolazi na univerzitet da bi studirao određenu nauku i pripremio se za određeni poziv, Jaspers ističe da studenti očekuju da steknu uvid u celinu znanja i da na taj način dođu do jednog utemeljenog pogleda na svet.

Iako se slaže da razmatranje pod idejom celine nikome u nauci ne može pokazati siguran put, Jaspers, ipak, veruje da takav pristup mogućnosti čini opipljivim, granice jasnim, a donekle može, sprečiti i zablude. Drugim rečima, Jaspers smatra da težnja naučnom saznanju, pitanje vođstva, reda i određivanja cilja duhovnog rada – zahteva kritičku refleksiju. Po njegovom mišljenju, volja za znanjem, podrazumeva, u isti mah, i volju za osvećivanjem sopstvenog delanja. U odgovoru na pitanje, čemu služi njegovo razmatranje ideje univerziteta, Jaspers sasvim izričito kaže da glavni zadatak svog razmatranja vidi u „podupiranju težnje ka duhovnoj egzistenciji“ (Jaspers 2003: 50).

Istraživačka delatnost, shvaćena u užem smislu, sastoji se, po Jaspersu, u učenju i vežbanju, kojim se širi posed znanja i savlađuju metode naučnog rada. Takav rad predstavlja fundamentalnu osnovu naučnog istraživanja, za koji su presudni disciplina i red. Ova vrsta rada vremenski zauzima najveći obim, jer se njime stvaraju naučne prepostavke, za istinsku obradu onoga što bi, inače ostalo puka zamisao.

Prema Jaspersu puka marljivost, nije dovoljna da bi se dostigla istinska duhovnost. Za bavljenje duhovnom delatnošću, potrebne su ideje koje se ne mogu steći dobrom voljom. Fundamentalnu važnost ideje Jaspers vidi u tome što one daju saznanjima njihovu vrednost, a istraživaču pokretačku snagu. Iako se slaže da se ideje ne mogu samovoljno iznudit, on ipak, veruje da „one rastu samo kod onog čoveka koji neprekidno radi“ (Jaspers 2003: 52).

Pored rada i ideja, za naučnika, po Jaspersu, od presudne važnosti je njegova savest. Pod intelektualnom savešću, Jaspers podržavajući nastojanje istraživača da održava punu kontrolu nad svojim radom s kojim je nespojiva puka marljivost bez jasnog cilja. Istinskog naučnika, po Jaspersovom mišljenju, karakteriše nastojanje da ono pojedinačno i izolovano poveže s celinom, težnja ka kontinuitetu i otpor prema samovoljnem diskontinuitetu. Pošto teži spoznaji najdubljih osnova ideja, on ne sledi modne trendove i ono što je puko aktuelno, ali je uvek otvoren za sadašnjost, kao živo postojanje večnoga. Uveren je da niko sa strane ne može prosuditi da li on dobro radi. O njegovom radu odlučuje samo njegova savest.

Ostajući privrženi ideji univerziteta koju čini nerazlučivo jedinstvo istraživanja, nastave i obrazovanja, Jaspers posebnu pažnju posvećuje određenju odnosa između istraživanja i nastave. Budući da se istraživanje na univerzitetu može ispuniti samo savladavanjem prepreka zbog drugih zadataka, obično se nameće zaključak da bi bile uspešnije istraživačke institucije koje nemaju za cilj ništa drugo do li istraživanje. Međutim, Jaspers, u svojoj analizi pokazuje da istraživačke institucije predstavljaju izdanke univerziteta, i da one i u naučnom i u kadrovskom smislu ne mogu da funkcioniše nezavisno od univerziteta. S druge strane, on smatra da istraživanje ima za nastavu supstancialni karakter. Po Jaspersu „samo istinski istraživač ... dovodi u dodir s istinskim procesom saznavanja, a time i s duhom nauka“ (Jaspers: 2003).

Kao dodatni razlog zbog čega na univerzitetu istraživanje i nastava moraju biti usko povezani, Jaspers ističe da je glavni cilj univerzitetskog obrazovanja školovanje za pozive, čiji je fundamentalni princip naučnost. Po njegovom mišljenju, najbolje obrazovanje, ne postiže se savlađivanjem nekog ograničenog kruga znanja, već razvijanjem organa za naučno mišljenje, koje omogućuje dalje duhovno i naučno usavršavanje. Za tu vrstu obrazovanja treba stvoriti najbolje uslove. Moraju se vežbati metodi ispitivanja, mora se stručno doći do poslednjeg temelja gde ne odlučuje posedovanje naučnog znanja, već moć rasuđivanja. Ovako shvaćena ideja obrazovanja sasvim je u duhu Kantove ideje nastave filozofije, prema kojoj studenti ne uče filozofiju već da filozofiraju.²²

²² Kant 1976: 496 i 497; Kant 1990: 30; up. Čičovački 2005: 10.

Podsećajući na izvorno značenje reči *universitas* koja sugeriše celinu znanja, Jaspers ističe, da ideja univerziteta gubi svoj izvorni smisao ako se pretvorи u agregat stručnih škola. Za njega naučna životnost univerziteta postoji samo u odnosu prema celini znanja. Zbog toga on smisao univerziteta vidi u tome da studente ispunи idejom celine posebne nauke i idejom saznanja.

Budući da usmerenost na celinu Jaspers naziva „filozofskom,“ otuda za njega sva nauka ima filozofski karakter ukoliko zbog sredstava ne zaboravi svrhu. Podsećajući na Kantovu misao da je dostojanstvo, to jest absolutna vrednost filozofije,²³ u tome što ona svim drugim saznanjima daje vrednost, Jaspers napominje, da ovu Kantovu misao ne treba shvatiti u tom smislu da svi treba da studiraju filozofiju. Za njega važnost ima filozofski impuls koji istraživanju daje vrednost i samosvrhu i njega treba razlikovati od filozofske retorike. Drugim rečima, vredna je samo ona filozofija koja „postaje kiselo testo nauka i koja je kadra da oblikuje naučnog čoveka, i da svojom idejom, prožme čitav univerzitet“ (Jaspers 2003: 59).

Kao što je svekolika tradicija uslovljena posebnim oblikom društvenog organizma, tako je i svesno vaspitanje zavisno od njega i menja se s oblicima koje poprima istorijski život nekog naroda. Jedinstvo vaspitanja dato je društvenim jedinstvom, npr. crkvom, staležom, nacijom. Vaspitanje je način na koji posebni društveni oblici sami sebe održavaju kroz generacije. Zbog toga se s društvenim prevratima menja i vaspitanje, a svaki pokušaj obnove najpre se okreće pedagoškim pitanjima. Razmišljanje o smislu, sredstvima i ciljevima vaspitanja neminovno vodi ka razmatranju države i društva, a filozofski projekti kao Platonova *Država* nastoje da državne i vaspitne organizacije povežu u jedno veliko jedinstvo. Vaspitanje oblikuje pojedinca za člana celine, a celina je sredstvo vaspitanja pojedinca (Jaspers 2003: 59).

Prema Jaspersu vaspitanje se menja sa promenom obrazovnih idealja, a školske institucije, jednim delom, predstavljaju odraz sociološke strukture društva. Kroz istoriju su postojale staleške škole, viteške akademije, privatna nastava za aristokrate i patricije. Moder-

²³ „Prema svetskom shvatanju ona (filozofija) je nauka o poslednjim svrhama ljudskog uma. To visoko shvatanje daje filozofiji dostojanstvo, to jest neku apsolutnu vrednost. I stvarno, ona jeste ta koja jedina ima samo unutrašnju vrednost i tek ona daje neku vrednost svim drugim saznanjima“ (Kant 1990: 32).

na demokratija zahteva zajedničko vaspitanje, jer je vaspitanje najefikasniji način kojim se približavamo ideji pravednog društva.

Prvi oblik vaspitanja čini sholastičko vaspitanje koje se ograničava na očuvanje tradicije. Osnovna pedagoška karakteristika ovog oblika vaspitanja jeste u tome što nastavnik samo reprodukuje, nastavno gradivo koje predstavlja sređeni sistem znanja. Takav sistem vaspitanja bazira se na autoritativnim piscima i autoritativnim knjigama u kojima je slika znanja konačna i fiksirana. Namera je da se nauči ono što je pouzdano, da se usvoje rezultati. Ono što je sholastičko ostaje nezaobilazna osnova racionalne tradicije.

Drugi oblik vaspitanja, u kojem je, za razliku od sholastičkog, posebno naglašena uloga ličnosti vaspitača, Jaspers naziva „majstorskim“ vaspitanjem. Poštovanje i ljubav koju vaspitanici ukazuju prema vaspitaču, sadrži crtu obožavanja. Distanca u podređivanju postavlja ne samo razliku u stepenu, ne samo razliku u generacijama, nego i kvalitativnu razliku. Potreba za podređivanjem, potreba da se izbegne odgovornost, pripadnošću jednom takvom savezu, zahteva strože vaspitanje, koje ne polazi za rukom iz sopstvene snage.

Treći oblik vaspitanja čini „sokratsko“ vaspitanje, u kojem se u odnosu na prve dve forme vaspitanja, nastavnik i učenik, nalaze na istom nivou i obojica su, po ideji, slobodni. U sokratskom modelu vaspitanja ne postoji nikakvo strogo učenje, nego vlada bezgranično postavljanje pitanja i neznanje o apsolutu. Svojim „majteutičkim“ modelom vaspitanja vaspitač pomaže učeniku da njegove duhovne sposobnosti dođu do izražaja. Bitno je naglasiti da ovakvim vaspitnim pristupom do izražaja ne dolazi slučajna, empirijska individua u svojoj posebnosti, već sopstvo koje u beskonačnom procesu dolazi do sebe i na taj način realizuje svoje potencijale.

Zajedničku karakteristiku svih ovih tipova vaspitanja, po Jaspersu, predstavlja strahopoštovanje, koje se pokazuje u različitim oblicima pedagoške prakse. U sholastičkom modelu vaspitanja, strahopoštovanje se manifestuje u hijerarhijskom poretku; u majstorskem vaspitanju u odnosu prema ličnosti majstora; a u sokratskom vaspitanju u ideji beskonačnog duha, u kojem pred transcendencijom treba egzistirati na sopstvenu odgovornost.

Zanimljivo je da Jaspers smatra da bez strahopoštovanja, vaspitanje nije mogućno. Štaviše, po njegovom mišljenju, strahopoštovanje čini supstanciju svakog vaspitanja. Bez patosa nekog apsoluta

čovek ne može egzistirati, bez njega sve bi bilo besmisленo (Jaspers 2003: 62). Prema Jaspersu sam apsolut može da predstavlja univerzalistički stalež za koji se čovek vaspitava, ili država, ili neka religija u obliku institucije crkve; ili je on individualistički: istinoljubivost, samostalnost, odgovornost, sloboda; ili oboje u jednom.

Jaspers smatra da univerzitetsko vaspitanje, treba da ima sokratski karakter. Za ovaj oblik vaspitanja Jaspers se zalaže, jer ono nije potpuno vaspitanje i nema puki školski karakter. Zalažući se za takav oblik vaspitanja Jaspers želi da naglasi da su studenti odrasli ljudi, koji imaju zrelost potpune samoodgovornosti. Nastavnici ne daju uputstva i lično vođstvo. Jaspers je smatrao da veliko dobro koje se samovaspitanjem pojedinca može stići u atmosferi univerziteta, sloboda, izgubljeno je ako se vaspitanje vrši na autoritaran način na koji se ono razvijalo u duhovnim redovima, kadetskim zavodima i sličnim institucijama. Jaspers odbacuje svako potčinjavanje opštem disciplinovanju ili nekom majstoru da bi se došlo do iskustva izvornog htenja znanja i ljudske samostalnosti.

Sasvim u Veberovom stilu, Jaspers naglašava da univerzitet nije mesto za delovanje proraka i apostola. Po njegovom mišljenju, osnovni pedagoški princip univerzitetske nastave sastoji se u tome da se studenti u svemu što je bitno za njihovo delanje, upute na sopstvenu odgovornost, koja se saznavanjem pobuđuje i dovodi do najvišeg mogućnog nivoa i svesti o svom značaju. Pošto je saznavanje moguće samo na osnovu samostalne inicijative, Jaspers smatra da je cilj univerzetskog obrazovanja samostalnost utemeljena na odgovornosti pojedinca.

Prema Jaspersovom shvatanju ideje univerziteta, obrazovanje je suštinski zasnovano u izvornom htenju znanja kojem je saznavanje samosvrha. „Čovečnost nastala u takvom obrazovanju nepokolebljiva je i u isti mah beskrajno skromna“ (Jaspers 2003: 65). Za Jaspersa, student je istraživač, i on čitavog života ostaje odan nauci. Pošto život uspeva samo iz sopstvene odgovornosti, već student biva vraćen samom sebi. Iz slobode nastave proizlazi sloboda učenja. Nikakav autoritet, nikakvo propisano vođenje života i školsko upravljanje studijama ne sme ovladati studentom. Svakako da i sholastička nastava igra opravdanu ulogu, kao učenje u užem smislu, uvežбавanje metoda. Sokratski odnos bez autoriteta, između profesora i studenata odgovara modernoj ideji univerziteta. Taj odnos povezan

je sa strogim, uzajamnim zahtevom. Živimo jedni s drugima pod pretpostavkom da čemo uzajamno apelovati na naše najviše umeće i na ideju koja treba da prožme naš život.

Zalaganje da studenti treba da postanu vođi naroda i stvaranje visoke škole za vođe, Jaspers oštro kritikuje, smatrajući da ova ideja nije u skladu s idejom univerziteta. Po njegovom mišljenju, vodi dolaze iz svih staleža i slojeva društva. Poznavanje stvari ne stiče se samo na univerzitetu. Akademsko obrazovanje ne daje ovde nikakvo isključivo pravo. Iako bi se od vođe mogla zahtevati „duhovnost,“ on je faktički, često drukčijeg kvaliteta. Po Jaspersu, svet nije Platonova država filozofa. Volja za moć, odlučnost, opreznost, oko za konkretne realnosti, posebna karakterna svojstva, jesu ono što je presudno za stvaranje vođe. Iako priznaje da vođi mogu doći i iz krugovca akademskog obrazovanja, Jaspers, ipak, smatra da opšti tip akademskog poziva nije koncipiran za stvaranje vođe.

Od tri ključna elementa univerzitske nastave, koje čine predavanja, vežbe i diskusije, Jaspers smatra da u univerzitetskoj nastavi najznačajnije mesto imaju predavanja. Za predavanja se, međutim, ne može postaviti neko precizno merilo ispravnosti. Po svom karakteru ona mogu biti didaktička ili monološka, ali im je glavni cilj da slušaocima omoguće učešće u stvarnom istraživanju. Među ovim predavanjima, Jaspers posebnu pažnju pridaje onima koja daju mogućnost celovitog uvida u neku naučnu disciplinu (Jaspers 2003: 68). Takva predavanja nastaju kao rezultat istraživanja najzrelijih docenata i predstavljaju sumu njihovog naučnog rada. Specifičnost izlaganja jeste u tome što ono tonom, izrazom lica, stvarnom prisutnošću mišljenog – posreduje utisak stvari koji se zaišta može pojaviti samo u izgovorenoj reči i samo u sklopu predavanja, a ne u pukom razgovoru i diskusiji.

U Jaspersovom shvatanju ideje univerziteta posebnu važnost ima pojam komunikacije. Ovaj pojama, shvaćen u kontekstu njegove ideje univerziteta, ima specifičan karakter. Prema Jaspersu komunikacija koja se neguje na univerzitetu u obliku disputacije i diskusije predstavlja medijum saradnje i susreta nauka različitih istraživača. Ključnu karakteristiku univerzitske komunikacije, Jaspers vidi u tome što ona pruža najveću moguću slobodu i toleriše različite poglede na svet, koji ne narušavaju temeljne principe ideje univerziteta. Nasuprot sektaškim, crkvenim i drugim fanatičnim snagama koje

svoj pogled na svet nastoje da nametnu i rašire u svojim krugovima, Jaspers ističe da univerzitet kod svojih članova ne odustaje samo od stručnog i naučnog postignuća. Univerzitet je spreman da u svoje okrilje primi čak i one koji bi sa svoje strane, kad bi imali vlast, bili netolerantni. Njegova volja za komunikacijom htela bi da raskrije i ono što se opire komunikaciji (Jaspers 2003: 81).

Jaspers naglašava da „ideja univerziteta ne samo da dopušta nego i zahteva da u svoje okrilje primi ličnosti koje njoj samoj protivreče. Međutim, ako te ličnosti svoje vannaučne verske sadržaje i autoritete u okviru univerziteta ne samo da čine predmetom izlaganja i diskusije, ne samo da dopuštaju da oni deluju kao impuls za njihovo istraživanje, nego nastoje da njima ovladaju univerzitetom, da u izboru drugih ličnosti gledaju najpre na svoje istomišljenike, da naučnu slobodu zamenjuju profetskom propagandom, onda se ideja univerziteta mora tome najoštrije suprotstaviti“ (Jaspers 2003: 82).

U razmatranju ideje univerziteta, Jaspers polazi od načelnog određenja institucije kao takve, a zatim ukazuje na specifični karakter univerziteta kao obrazovne institucije. Po njegovom mišljenju, jedna od osnovnih karakteristika svake institucije, pa dakle, i univerziteta jeste da one zastarevaju. Sam univerzitet predstavlja zatvoreno korporativno telo koje u sebi otelovljuje ideju univerziteta. Međutim, svaka institucija mora dopustiti prilagođavanja i ograničavanja njene ideje. Prema Jaspersu ideja nikada ne postaje ostvaren ideal, nego ostaje u kretanju. Otuda, po njegovom mišljenju, u instituciji univerziteta postoji stalna napetost između ideje i njenog nepotpunog korporativnog ostvarenja.

Ustanova univerziteta ima tendenciju ka opadanju koja se, po Jaspersu, ogleda u njenoj sklonosti ka okoštavanju i ukrućivanju. Svaka institucija ima tendenciju da sebe pretvori u krajnju svrhu i na taj način može da postane oruđe za promovisanje vlastite „škole.“ Na univerzitetu često vlada surevnjivost i zavist među kolegama koja ima za cilj bezuslovno poricanje. Tu pojavu Gete naziva bolest univerziteta.

Bez obzira na njene inherentne nedostatke, Jaspers smatra da ideja univerziteta treba da ima svoje institucionalno uobličenje. Stvaralaštvo i egzistenciji pojedinca, potrebno je obezbediti institucionalni okvir. Jaspersovu rehabilitaciju ideje univerziteta, neki sumuće i kao svojevrsnu apologiju ideje univerziteta. Ipak, treba

reći, da on nikada nije tvrdio da je univerzitet jedino mesto duhovnog života. Kao što su u renesansi, sholastici i drugim razdobljima evropske duhovne istorije mnoge naučne oblasti nastale van zidina univerziteta, tako su se i u „doba“ univerziteta mnoge oblasti nauke razvijale izvan zidina hrama nauke.

Razmatrajući unutrašnji odnos između institucije univerziteta i ličnosti, Jaspers ističe da razvoj duhovnog života na univerzitetu posebno zavisi od intelektualnog etosa ličnosti koje na njemu vrše naučnu delatnost. Naučni rad značajne ličnosti na specifičan način daje nove impulse i nadahnjuje instituciju univerziteta. Međutim, poučen nemačkim iskustvom, tridesetih godina XX veka, Jaspers upozorava da preterano isticanje važnosti ličnosti može otvoriti put ka stvaranju kulta ličnosti. Stoga on smatra da stavljanje težišta, bilo na instituciju, bilo na ličnost, preti da dovede do stvaranja nepovoljne duhovne klime.

Kad je reč o podeli i hijerarhiji nauka na univerzitetu, Jaspers smatra da su one nastale prema praktičnom principu i da je važno da se obezbedi njihovo istinsko jedinstvo. Međutim, taj zadatak, s obzirom na razvoj ljudskog znanja nije zauvek rešen i pred univerzitetom kao institucijom postavljaće se i u budućnosti. Odan kantovskom idealu kritičke nauke i pojmu naučnosti, Jaspers, ipak, veruje da kosmos modernih nauka zasnovan u filozofiji ostaje delotvoran sve dotle dok je prožet filozofskom svešću, koja nas ograničava i obavezuje na služenje duhu i obrazovanju.

Literatura

- Bazala, Vladimir (1980). *Pregled povijesti znanosti*, Školska knjiga, Zagreb.
- Gej, Piter (1998). *Vajmarska kultura*, prevela, Jasna Janićijević, Geopoetika, Beograd.
- Hamilton, Alaster (1978). *Fašizam i intelektualci*, Vuk Karadžić, Beograd.
- Durović, Arsen (2004). *Modernizacija obrazovanja u Kraljevini Srbiji 1905-1914*, Istoriski institut, Beograd.
- Habermas, Jirgen (1980). *Teorija i praksa*, prev. D. Kolendić, BIGZ, Beograd.
- Jaspers, Karl (1973). *Filozofija egzistencije*, prev. I. Ivanji, Prosveta, Beograd.
- Jaspers, Karl (1987). *Filozofska autobiografija*, prev. B. Zec, Bratstvo jedinstvo, Novi Sad.
- Jaspers, Karl (2003). *Ideja univerziteta*, prev. D.N. Basta, Plato, Beograd.

- Kamuf, Pegi (1999). *Univerzitet u dekonstrukciji ili podela književnosti*, prev. B. Arsić, Beogradski krug, Beograd.
- Kant, Imanuel (1974). „Sukob fakulteta“ u zboriku *Um i sloboda*, priredio D. Basta, IICSSO, Beograd.
- Kant, Imanuel (1976). *Kritika čistoga uma*, prev. Nikola popović, BIGZ, Beograd.
- Kant, Imanuel (1990). *Logika*, prev. Vlastimir Đoković, Grafos, Beograd.
- Kosić, M. Mirko (1912). *Moderna Germanija*, Knjižare J. Radaka, V. Ki-kinda.
- Karl, R. Popper (1993). *Otvoreno društvo i njegovi neprijatelji II*, preveo, B. Gligorijević, BIGZ, Beograd.
- Scheler, Maks (1929). „Die Formen des Wissens und die Bildung“, u *Philosophische Weltanschauung*, Bonn.
- Savić, Obrad (prir.) (1997/1998). *U odbranu univerziteta*, Beograd: Beogradski krug.
- Schwarz, Richard (prir.) (1962). *Universität und modernen Welt*, Berlin: Walter de Gruyter.
- Žunjić, Slobodan (1992), *Martin Hajdeger i nacionalsocijalizam*, KZNS, Novi Sad.
- Veber, Maks (1998). *Duhovni rad kao poziv*, Sremski Karlovci Novi Sad.

Marinko Lolić

JASPERS' TRY OF THE REHABILITATION OF THE IDEA OF UNIVERSITY

Summary

Author is into discussion of Jaspers' perception of the crisis idea of university and his try to mane a rehabilitation of his idea in his texts from 1923 and 1945. Autor shwos that Jaspers in his discussing idea of university count on which derive from implicit sociology german idealism. For Jaspers the institutions are forms of objektive spirit which can function only in live form of the achivement of idea which is interesting.

As soon as spirit disapear, institution starts to fossilize in something which is soul, which deca in dead sbstance.

Key words: idea of university, institution, nowledge, education, philosophy.